

No 472
23 IV 1912

- 4.07.942 -
ora 18.00

Oră femeii

CONFERINȚA PENTRU UNIVERSITATEA RADIO : ORĂ FEMEII

Loi, 23 Mai, ora 18.00

FEMEIA ȘI ARTA PLASTICĂ

În ceea ce privește pictura și sculptura, femeia a fost întotdeauna socotită ca venind după bărbați; i s'a atribuit rangul inferior de repetitor, nu de creator. Este adevărat că noi femeile n'am avut încă o corespondență genilor lui Michel-Angelo și Leonardo da Vinci, dar nu la femeile genii ne gândim când e vorba de femeia și arta plastică, dar la femeile talentate, la fel cu miile și miile de talente masculine. În această situație de "talente", nu există inferioritate pentru femei și o pot dovedi cu multe exemple.

Departa de mine de a voi să fac o politică feministă, aș vrea numai să dovedesc că tot ceea ce criticul de artă Taddeu de Wyzewa a scris despre femeile artiste, nu ~~sta~~ ^{sta} în picioare. El susține că și atunci când femeia ajunge la o oarecare celebritate - cum a fost Elisabeth Vigée Lebrun, Angelica Kauffman și Rosalba Carriera - ele nu lasă mai multă urmă în artă decât ar lăsa tocul pantofilor lor în nisip. Că n'au pretins niciodată la gloria superioară a măștrilor geniali, nici n'au condus arta pe drumuri noi, nici n'au creat un nou ideal artistic dar s'au mulțumit numai cu rolul de a merge pe cărările deschise de alții; oricât de talentată ar fi o femeie, spune de Wyzewa, opera ei nu poate sta alături de a unui bărbat : Culoarea e banală, desenul moale, incorect, afectat, superficial. Le recomandă să nu iasă din subiectele drăgălașe ca flori, păsări, care pun în evidență delicatețea sufletului lor și le mai recomandă o tehnică potrivită temperamentului lor : miniatura și pastelul. Sunt foarte bucuroasă că pot răsturna toate afirmațiile acestui critic.

Nu voi pomeni aici nimic de femeile pictore și sculptore de altădată care au cunoscut stăta celebritate în ~~domeniul~~ ^{domeniul} lor, nu voi pomeni pentru că celebritatea nu înseamnă geniu, e o simplă chestiune de popularitate creată de mediu și care poate să aibe uneori drept subiect și un talent mediocre. Au fost însă multe femei artiste celebre în trecut, ale căror opere rezistă și azi - oricât de sever ar vrea să fie criticul - și care se purtau ^{la} tribuna pompos de : "Pictor oficial al Curții Regale".

Astfel Sofonisba Anguisciola a fost, după Velasquez, pictorul oficial al lui Filip al II-lea; Lavinia Beningi prin pictor oficial al lui Henric al VIII-lea, Eduard al VI-lea și al Reginei Elisabeta; Lavinia Fontana pictor oficial al Curții Pontificale din vremea înțeleptului Papă Grigore al XIII-lea. Dar nu la ele mă gândesc când vreau să arăt posibilitățile în arta plastică a femeii, ci la alte artiste chiar la unele care au trăit mult înainte de Kristus, înainte ^{chiar} de secolul lui Pericles. Mă gândesc - în ce privește „superficialitatea” - la prima femeie pictoră ce intră în istorie, la Timareta din Atena, care a trăit acum 2400 de ani, ^{era} fiica lui Micon, un celebru pictor al Antichității pe care generalul Cimon îl invitase ca împreună cu Polygnot din Thasos și Panoenus, să decoreze în frescă porticul din Atena. Generalul Cimon era sigur de geniul lui Polygnot din Thasos, sigur de geniul lui Panoenus, dar se îndoaia de Micon, pentru că acesta era extrem de superficial. Mare creator al ~~simbolismului~~ liniei, al compoziției, al grelelor probleme de mișcare, Micon avea defectul de a nu duce la bun sfârșit ceea ce a început. Aplica culoarea fără răbdare, obținând mai mult o smângăleală și se mulțumea doar cu unele indicații, pentru că mintea lui concepușe între timp o altă compoziție. Timareta care era eleva lui și avea, pe lângă însușirile de bună desenatoare și acela al răbdării, al meditației, al judecării, a fost chemată să întregască opera lui Micon, ea să o definitiveze, ea să o desăvârșască și astfel o vedea pe ea, o femeie, invitată să lucreze alături de Polygnot din Thasos, la monumentul ce trebuia să exprime perfecțiunea artei clasice. Nu ea deci, femeie, a dat dovadă de superficialitate, ci tatăl ei, tocmai un bărbat.

Geniul e răbdarea, spuneau cei vechi; în cazul acesta, pentru contemporanii lui Micon, Timareta era mai aproape de geniu decât tatăl ei.

Trec la alt punct : că femeia e incapabilă să creeze drumuri noi în artă. Totuși o femeie, Helena, tot acum 2400 de ani, a creat o artă nouă pentru scenele de luptă, cel mai greu subiect printre cele mai grele. Contemporană cu Alexandru cel Mare, a pictat în frescă un episod din una din luptele lui Alexandru cu Darius, Regele Persilor, și a realizat o scenă plină de mișcare, de luptă, de groază, de teroare. Vezi exaltarea învingătorului, spaima învinsului. Te cutremură până în adâncul sufletului și totuși drama războiului e organizată cu același calm cu care alții ar fi organizat compoziția unei naturi moarte. Toate marile însușiri ale compoziției murale sunt înscrise în această feroasă bătălie. Dezordinea chiar e organizată prin ritm și simetrie. Compoziția

acestei femei - de acum 2400 de ani se poate vedea și azi - copiată în mozaic - la Muzeul din Neapole. Gerspach a declarat că e "cel mai sublim monument al Antichității" și că nimeni încă nu a egalat pe această desăvârșită artistă, care a găsit formula de a exprima mișcarea prin decorația statică. A fost deci o creatoare, o inventatoare.

Alt punct : că meșteșugul femeii se recunoaște prin modestia cu care e exprimat. Cum se face atunci că operele pictoriței Margareta Van Eyck au fost sute de ani dearamandul confundate cu ale celebrilor ei frați Jean și Hubert Van Eyck, iar ale pictoriței Sofonisba Anguisiola cu ale lui Titian ? Meșteșugul fraților Van Eyck și Titian trec drept scânteeeri dumnezești. Au fost prin urmare și femeile capabile de un meșteșug dumnezeesc.

Alăta timp cât tablourile Sofonisbei Anguisiola au fost crezute ca fiind de Titian, criticii le-au declarat sublime; când au fost repuse în lotul pictoriței, Fournier-Salvarèze a scris că operele fac dovada "d'un gentil talent de dilettante".

Intâmplarea face ca tot această pictoriță Sofonisba Anguisiola să dea câteva lecții de pictură lui Antoine van Dyck. Acesta va scrie mai târziu prietenilor lui la Bruxelles : "Am învățat cu mult mai mult dela această femeie, decât dela maestrul meu". Ori, maestrul lui a fost Rubens.

Mă gândesc și la altă pictoriță : Artemisa Lomi, o elevă a lui Guido Reni, care avea o pictură atât de fermă, de viguroasă, de solidă, că maestrul ei Guido Reni, apăsarea pe lângă elevă ca un artist fără nici un fel de vlagă. Elevii din atelierul lui spuneau : Maestrul e miel eleva e lup.

Există la Florența o compoziție : Juditha și Holofern, pictură de importante dimensiuni, rău pusă deasupra unei uși, care ar trebui să treacă nevăzută, dar care te strigă, se desprinde din pereți, îți atrage atenția oricât de obosit ai fi, oricât de preocupat ai fi de altă pictură, pentru că e simplu exprimat, luminos, masiv, hotărât, bărbătește, într'un meșteșug clar, precis, frumos, așa cum puțini pictori practicau atunci în anul 1600.

Cincizeci de ani după moartea Artemisei Lomi, pictorul Viviani Andrea, copia tablourile Artemisei pentru ca să-i învețe meșteșugul și să-și însușească stilul ei.

Cade deci și afirmația că femeile pictori au un meșteșug inferior și că nu pot decât să repete ce au spus alții înaintea lor.

Meșteșugul n'a lipsit nici femeilor sculptori. Se citează în Analele Renașterii, ca un exemplu de rar geniu, măestria cu care o femeie Propertia di Rossi, a sculptat pe un sămbure de piersică, întreaga scenă a Răstignirii, cu expresiile variate ale Fecioarei, Apostolilor, Femeilor Sfinte și soldaților răzări.

Nici Albert Dürer nu avea o părere mai bună despre femeile artiste. El scrie în Jurnalul lui de călătorii din anul 1518 : "Am cunoscut aci la Anvers pe maestrul Gerard care are o fiică, Suzana, de 18 ani și care a pictat în fața mea un Christos pe cruce așa de frumos că i l-am cumpărat pe loc dându-i un florin. Sunt mirat că o femeie poate să picteze așa bine și-i prevăd o carieră strălucită."

Reflexia lui Dürer rămâne ciudată : "Sunt mirat că o femeie poate să picteze așa bine".

Dece o femeie n'ar putea să picteze bine ?

Chamfort a spus că femeia are un compartiment mai puțin în creier decât bărbații, dar unul în plus în inimă. Când se va stabili cu precizie ce înseamnă talent, ce unde vine, cu ce construcție organică a corpului e în legătură, când se va stabili dacă ține mai mult de unul dăun compartimentele creierului sau ale inimii, vom ști dacă organic femeia e redusă la inferioritate artistică față de bărbați sau dacă Goethe are dreptate când spune că "bărbații își bat joc cu multă plăcere de femeile ce încearcă să-și însușească unele cunoștințe și o fac dintr'un amor propriu colectiv ca să întârzie vremea când vor roși de inferioritatea lor față de superioritatea sexului slab."

Goethe prevede așa dar și vremea când rolurile se vor răsturna. Nu există prin naștere printr'un defect organic sau lipsa vreunui simț, o cauză care să pună femeia artistă pe o scară mai joasă decât a bărbaților, dar dacă - în totalul producțiilor - se constată o inferioritate în creație e numai pentru femeia nu e liberă, nu poate dispune de vremea ei pentru a face numai artă, fiind reținută de căminul ei. Artă ca să se desvolte are nevoie de o atmosferă de entuziasm, de libertate, de ceva ce să biciuiască sensibilitatea artistului, de parte de organizarea vieții de toate zilele, de preocupările minuțioase ale gospodăriei.

Dintre toate profesiunile, arta este cea mai complicată, pentru că nu se poate manifesta decât atunci când artistul e pus într'o situație de încântare, de farmec, la care trebuie să ia parte spiritul, ochiul și mâna. Întreaga atențiune se concentrează pe o mică suprafață de carton

sau pânză, pe care se decide destinul lui. In acele momente de realizări se produce cea mai exclusivă intimitate între omul artist și simțul lui. In câteva trăsături va exprima tot ce știe, tot de ce e capabil, tot ce valorează. Nereușita e o catastrofă. Il umilește, îl descurajează. Va trebui să aștepte cine știe câte zile, câte luni, ca să reînceapă o nouă operă a spiritului. De aceea, artiștii trebuiesc menajați; lor trebuie să li se ascundă grijile domestice. Or, femeea, oricât de genială ar fi, are o casă de supravegheat dacă nu chiar de îngrijit, un bărbat pe care trebuie să-l menajeze și cel puțin un copil de crescut, deci trei preocupări de fiecare ceas, de fiecare minut, fără întrerupere, fără repaus, din primul ceas al căsătoriei și până la moarte. Bărbatul poate să se ocupe in același timp de meseria lui și de familie, tocmai pentru că familia se rezază de grija ce-i poartă femeea, dar dacă femeea s'ar da cu trup și suflet artei ei, închinându-i toată vremea, toate ceasurile, cui ar rămâne grija casei ?

Pictorițele și sculptorițele sunt pușe in situația de a renunța fie la instinctul lor artistic, fie la necesitățile familiale. Una sau alta din aceste renunțări le vor fi la fel de penibile și vor lăsa totdeauna in sufletul lor un șir de păreri de rău. Dacă se hotărăsc să se așeze la lucru, să picteze sau să sculpteze, eud dintr'odată zeci de chemări domestice, iar când se ocupă de casă, le tulbură ideea că nu pot realiza o operă a cărei viziune o poartă in minte.

Bărbatul-artist, e întâi artist, pe urmă omul de toate zilele. Dacă trece in prima linie interesele lui omenești, și in al doilea rând arta, nu e artist mare. Femeea va pune însă, intotdeauna, in primul rând rolul ei de femeie și in al doilea rând arta. Are astfel două iniții : a femeii și a artistei. Când se sugune unaia, reneagă pe cealaltă. Când cedează unaia, trădează pe cealaltă. Amândouă inimile sunt într'o continuă luptă și până la urmă nu se poate decide nici pentru una, nici pentru alta, dar se sbate într'o oscilație fără sfârșit între amândouă forțele ce poartă in ea. In astfel de condiții e greu să ajungă femeea un colos in artă. Ajung numai femeile care isbutesc să-și organizeze o viață independentă, departe de orice grijă de casă, de bani, așa cum a făcut in zilele noastre la Paris, Marie Laurencin, pictorița care a fixat o etapă in arta plastică, cere a inventat un stil, a creat o școală, mai mult chiar, a creat o viziune după care s'a reglementat tipul standard al tinereții feminine de azi.

Arta este o chestiune de inspirație. Artistul ar fi salvat dacă asemenea unui funcționar ar merge la ore regulate la birou și ar găsi, ori la ori ce ~~oră~~ oră ar fi, pe masă, ca pe niște mari registre, inspirația care-l așteaptă. Ar putea atunci și femeea artistă, să vegheze la treburile casnice, să omâne pe cele artistice, la care să nu se gândească decât în orele în care este cu adevărat liberă. Dar nu este așa. Inspirația e spontană. Nu vine decât foarte rar și la ore ciudate. Pictorul bărbat, consacrat artei, poate prinde oricând acea vizitare a inspirației, pentru că e liber, o așteaptă. Pictorița sau sculptorița însă, recunoaște grație sensibilității ei, ceasul binecuvântat al inspirației, dar pentru nimic în lume n'ar părăsi leagănul copilului ca să fixeze viziunea minții ei.

Poate că viitorul va aduce multe schimbări în morala vieții. Dar așa cum a fost până azi, dacă nici o femeie n'a ajuns încă să fie Dante, e că a preferat să rămână Béatrice.

OLGA GRECEANU.

49, str. Truncoasă
Tel. 521.80